

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr. 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;

3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen. Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur. De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

N.B.: Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor het examen geschiedenis HAVO kunnen maximaal 81 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Met de loep op Lancashire. Katoen en samenleving 1750-1850

Maximumscore 2

- 1 Voorbeeld van een juist antwoord is:
Door de bevolkingsgroei nam de vraag naar voedsel toe, zodat de voedselprijzen stegen en daarmee de opbrengsten voor de adel/grootgrondbezitters.

Maximumscore 2

- 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:
De handwevers hadden er belang bij dat de spinmachines heel bleven, omdat (twee van de volgende):
- ze afhankelijk waren van het garen dat de fabrieken leverden.
  - zij hun welvaart juist dankten aan de goede en goedkope garens die de fabrieken leverden.
  - spinners geen concurrenten van hen waren.

per juiste reden

1

Maximumscore 4

- 3 Uit het antwoord moet blijken dat:

A

- de technische vernieuwing in bron 2 leidt tot een enorme verhoging van de productie omdat één spinster met een groot aantal spoelen tegelijk kan spinnen, terwijl de spinster in bron 1 maar één spoel heeft 1
- een gevolg van deze vernieuwing is dat de inkomsten van de werkers in de huisnijverheid toenemen 1

B

- de productie opnieuw enorm toeneemt door de technische vernieuwing in bron 3, omdat met de spinmachine (die door een krachtbron wordt aangedreven) met nog meer spoelen tegelijk gesponnen kan worden 1
- deze machine meer investeringen/meer plaats/een krachtbron (water of stoom) vereist, waardoor de uitvinding niet in de huisnijverheid toepasbaar is. De inkomsten van de huisnijverheid nemen hierdoor af 1

Maximumscore 2

- 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:
Alleen gegevens over de inkomsten van werkers in de huisnijverheid geven geen goed inzicht in hun levensomstandigheden, omdat (twee van de volgende):
- de inkomsten alleen niets zeggen over de kosten van levensonderhoud.
  - werkers in de huisnijverheid vaak moestuinen/vee hadden waarmee zij hun voedselvoorraad konden aanvullen.
  - inkomsten van gezinsleden die niet in de huisnijverheid werkten ook bijdroegen aan de levensomstandigheden van het gezin / er sprake was van een gezinsinkomen.

per juist argument

1

Maximumscore 2

- 5 Uit het antwoord moet blijken:
Een kenmerk van het burgerlijk ideaal is dat in het gezin de vrouw voor de opvoeding van de kinderen moet zorgen. Omdat de vrouw in bron 3 in de fabriek werkt / niet meer thuis bij de kinderen kan blijven, is haar toezicht op de opvoeding van de kinderen niet meer mogelijk, waardoor zij niet voldoet aan het burgerlijk ideaal.

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 4	
6 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
• volgens Malthus de bevolking sneller groeide dan de voedselproductie, wat leidt tot sterfte (als er niet aan geboortebeperving werd gedaan)	<u>2</u>
• doordat stoommachines het werk overnemen van paarden, er minder goede grond nodig is voor het verbouwen van paardenvoer, waardoor er meer grond beschikbaar komt voor productie van voedsel voor de bevolking	<u>1</u>
• stoommachines voor veel goedkope industrieproducten zorgen, die geëxporteerd kunnen worden in ruil voor producten (die het leven veraangamen) uit het buitenland	<u>1</u>
Maximumscore 2	
7 ☐ Uit het antwoord moet blijken:	
Bron 6 is het meest bruikbaar, omdat deze juist wel de gevolgen van de snelle toename van het aantal inwoners van de stad beschrijft (een overbevolkte arbeiderswijk met alle ellende die daarbij hoort), terwijl in bron 5 een beschrijving wordt gegeven van een welvarende (buiten)wijk van Preston zonder dat verwezen wordt naar de snelle groei van de stad.	
Maximumscore 4	
8 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Bron 5 is bedoeld om toeristen naar Lancashire/Preston te lokken en legt daarom de nadruk op de welvaart en het landelijke uitzicht	<u>2</u>
• Bron 6 is bedoeld als aanklacht tegen misstanden en legt daarom de nadruk op de ellende van de arbeiders	<u>2</u>
Maximumscore 3	
9 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat het afschaffen van de Corn Laws:	
• de belangen van fabrikanten diende, want goedkoper graan/een lagere broodprijs zorgde ervoor dat de lonen lager konden blijven	<u>1</u>
• hem bij arbeiders populair maakte, omdat voor hen de kosten van levensonderhoud daalden	<u>1</u>
• maar dat de grootgrondbezitters nu een lagere prijs voor hun graan kregen / nu met buitenlands graan moesten concurreren, wat hun winsten verminderde	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
------------	-------------

Maximumscore 15

10 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:

*Peter Nightingale. De tragische geschiedenis van een weversfamilie uit Lancashire
Deel 1: grootvader John Nightingale, thuiswever in 1795*

A Rond 1795:

- was het spinnen wel, het weven nog niet gemechaniseerd; was er een grote behoefte aan wevers, die hierdoor veel verdienden 1
- had de vrouw tijd om voor de kinderen te zorgen / het huishouden te doen / hielpen de kinderen met ondersteunende klusjes bij het weven en leerden ze de kneepjes van het vak / vrouw en kinderen hielpen bij het oogsten en verwerken van de opbrengst van het land 1
- leefden zij in een goed ingericht boerenhuis met grond, in een kamer stond het weefgetouw, (soms zelfs meer dan één) 1

Deel 2: vader Henry John Nightingale, thuiswever in 1825

B Rond 1825:

- was ook het weven gemechaniseerd; de ondernemer hield nog thuiswevers aan om het risico te verkleinen, maar betaalde ze te weinig / thuiswevers verdienden in deze periode vaak minder dan fabrieksarbeiders, maar wilden hun zelfstandigheid niet kwijt 1
- moesten vrouw en kinderen regelmatig in de fabriek werken om het gezinsinkomen aan te vullen; daar bedienden de vrouwen de machines / de kinderen waren ‘draadjesmakers’ / verwisselden de spoelen van de spinmachines / hielden de fabriek schoon 1
- leefden zij in een klein karig gemeubileerd huurhuis, met een weefgetouw, in Manchester, zonder moestuin 1

Deel 3: zoon Peter Henry Nightingale, fabrieksarbeider in 1850

C Rond 1850:

- werden in de textielfabrieken bijna alleen nog vrouwen en kinderen aangenomen, mannen waren te duur geworden 1
- werkte de vrouw zes lange dagen in de fabriek aan de spin- of weefmachines / de twee oudste kinderen verrichtten taken in de fabriek als rond 1825 / het oudste kind werkte in de fabriek, het tweede kind paste op het jongste (sinds 1833 mogen kinderen tot 9 jaar niet meer werken); de jongste bleef thuis bij hun alcoholische vader 1
- leefden zij in een (kelder)woning in de vervuilde arbeiderswijk, vochtig, vies en benauwd, vrijwel zonder meubilair 1

De twijfel van de uitgever

D De uitgever twijfelde, omdat (drie van de volgende):

- in 1850 lang niet alle arbeiders meer leefden zoals Peter, want in 1847 was de Ten Hours Act van kracht geworden / er al enige versies van de Factory Acts waren ingevoerd 1
- juist rond deze tijd ook voor arbeiders de toenemende welvaart zichtbaar begon te worden / de overheid actief was in het bestrijden van de ergste misstanden in de sloppenwijken 1
- Peter zich kon omscholen / in de mijnen of in een andere tak van de industrie kon gaan werken 1

Gevolgen van uitgave van dit boek konden zijn dat:

- het mensen aan kon zetten tot opstand / de socialisten argumenten gaf voor hun revolutie 1
- gerespecteerde uitgevers hun goede naam/hun netwerk en inkomsten/status kwijt konden raken door dit te publiceren 1

De uitgever kiest (één van de volgende): 1

- vóór publicatie, omdat er veel vraag naar dit boek zou kunnen zijn / door publicatie de toestand van de arbeiders zou kunnen verbeterd.
- ervoor het boek niet uit te geven, omdat hij bang was daarmee zijn status/sociale positie kwijt te raken / er teveel sociale onrust zou kunnen ontstaan.

Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam**Maximumscore 2**11 Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De dekolonisatie (Indo-China, Nederlands-Indië) in Azië kwam op gang (waardoor de Westerse invloed daar afnam ten gunste van de communistische invloed) 1
- Het communistisch worden van China (1949) / het ontstaan van een communistisch blok van China en de Sovjet-Unie 1

Maximumscore 212 Uit het antwoord moet blijken:

- Vóór de slag bij Dien Bien Phu hadden de Verenigde Staten nog sympathie voor het streven naar onafhankelijkheid van de kolonie 1
- vanaf 1954 zien de Verenigde Staten de nationalistische beweging als communistische vijand (gesteund door China/de Sovjet-Unie) 1

Maximumscore 413 Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De escalatie onder Johnson houdt in dat er op grotere schaal militair wordt ingegrepen. Dit is in de tabel terug te vinden in de stijging van het aantal Amerikaanse soldaten in Vietnam van 23.300 (in 1964) naar 184.300 soldaten (in 1965) 2
- De vietnamisering onder Nixon houdt in dat de oorlog door de Vietnamezen zelf uitgevochten moet worden. In de tabel is dit terug te vinden in de daling van het aantal Amerikaanse soldaten in Vietnam vanaf 475.200 (in 1969) toen Nixon aan de macht kwam naar uiteindelijk minder dan 250 (in 1973) 2

Opmerking

Alleen indien een juiste verwijzing naar de tabel in het antwoord gegeven wordt, mogen scorepunten worden toegekend.

Maximumscore 214 Uit het antwoord moet blijken dat uit deze instructie blijkt dat:

- de communisten een goed contact met de burgerbevolking nastreven 1
- omdat guerrillastrijders afhankelijk zijn van de steun van de bevolking 1

Maximumscore 415 Voorbeeld van een juist antwoord is:

- A Uit het verhaal van Burchett blijkt dat er in Noord-Vietnam sprake is van een totale oorlog, omdat de oorlog niet beperkt blijft tot de soldaten aan het front / de gehele bevolking (vrouwen/kinderen) er op verschillende wijze bij betrokken is 2
- B Uit de tekst blijkt dat de Amerikaan verbaasd is over de vindingrijkheid van de Noord-Vietnamezen (bijvoorbeeld hun camouflagetechnieken) 1
- C Ontbladeringsmiddelen zoals 'agent orange' 1

Maximumscore 216 Uit het antwoord moet blijken dat vrouwen allerlei wapens hanteren die vóór de oorlog alleen door mannen werden gebruikt / vrouwen hetzelfde werk doen als mannen.

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
17 ☐ De juiste volgorde is 4, 2, 1, 6, 7, 3, 5.	
<i>Opmerking</i> Voor geen enkele andere dan bovenstaande reeks mogen scorepunten worden toegekend.	
Maximumscore 2	
18 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: In de Vietnamese cultuur is voorouderverering van groot belang. Het met de grond gelijkmaken van de grafstenen van die voorouders had tot doel de dorpelingen een lesje te leren.	
Maximumscore 3	
19 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: Deze bron levert betrouwbare informatie op voor het onderzoek, omdat:	
• David Ross een ooggetuige is van de gebeurtenissen / er als Amerikaans soldaat zelf bij is geweest	<u>1</u>
• David Ross een kritische beschrijving geeft van het optreden van zijn eigen kameraden	<u>1</u>
Reden om aan de betrouwbaarheid van de bron te twijfelen is:	
• Het interview met Ross is lang na de gebeurtenissen gehouden / de achtergrond van David Ross/de interviewer/het doel van het interview is niet bekend	<u>1</u>
Maximumscore 4	
20 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• De meeste boeren in Zuid-Vietnam gingen er op achteruit, omdat zij massaal het platteland ontvluchtten naar de stad, waar ze geen werk vonden, zodat hun sociale en economische positie sterk verslechterde	<u>2</u>
• Sommige stedelingen gingen er op vooruit, omdat zij leefden van de verkoop van (gestolen/gesmokkelde) luxeproducten/prostitutie/de grote aantallen Amerikanen die in de steden hun dollars uitgaven	<u>2</u>
Maximumscore 3	
21 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• De tekenaar is van mening dat de Verenigde Staten zich naar buiten cynisch opstellen / de geleden verliezen worden weggeredeneerd Door de tekenaar wordt dit weergegeven met:	<u>1</u>
• een beeldelement: uit de verminkte lichamen/geamputeerde ledematen blijkt dat de oorlog voor alle partijen ellende brengt	<u>1</u>
• een tekstelement: in de woorden “maar de Vietkong verliest méér” ligt cynisme over het Amerikaanse beleid opgesloten: ondanks de fatale verliezen aan Amerikaanse zijde is er zogenaamd tevredenheid omdat de andere partij nog meer verliest	<u>1</u>
Maximumscore 4	
22 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Wat betreft de <i>inhoud</i> : in het lied wordt de Amerikaanse president verweten een bloedige oorlog te voeren in Vietnam, wat aansluit bij de jongerenprotesten/demonstraties tegen de Vietnamoorlog	<u>2</u>
• Wat betreft de <i>vorm</i> : de vorm van het protest is een lied dat via de grammofoonplaat/de hitparade verspreid wordt / een protestsong, wat kenmerkend is voor de jeugdcultuur van die tijd	<u>2</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 3	
23 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Het doel van de Amerikanen is de strijd voor ‘de glorie en de eer van het Vrije Westen’	<u>1</u>
• De middelen die zij daarbij gebruiken, bijvoorbeeld de bombardementen op burgers, leiden tot talloze onschuldige slachtoffers / de moord op vrouwen en kinderen	<u>1</u>
• Deze middelen staan daarmee haaks op de menselijke waarden die/het mooie vredesideaal dat het Westen zou moeten verdedigen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
24 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
Lagere sociale milieus waren oververtegenwoordigd in de troepen die naar Vietnam gestuurd werden. Zij liepen dus het meeste gevaar.	
of	
Ouders uit de hogere lagen wisten voor hun zoons minder risicovolle vervulling van de dienstplicht te regelen. Zij liepen dus minder gevaar.	
Maximumscore 2	
25 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (de twee volgende redenen):	
• Blanke en zwarte Amerikaanse jongeren vochten zij in de oorlog	<u>1</u>
• Blanke en zwarte Amerikanen protesteerden samen tegen de Vietnamoorlog	<u>1</u>

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma Wolf of vul de scores in op de optisch leesbare formulieren.
Zend de gegevens uiterlijk op 24 juni naar de Citogroep.

Bronvermelding

1: Geoffrey Timmins, Four centuries of Lancashire cotton, Lancashire 1996, pag. 7.

2: Chris Aspin, The cotton industry, Princes Risborough 1981, pag. 10.

3: Chris Aspin, The cotton industry, Princes Risborough 1981, pag. 12.

4: ontleend aan: Andrew Ure, The philosophy of manufactures, London 1835, pag. 5-8.

5: ontleend aan: Pigots Directory Lancashire, 1832 in:
www.genuki.org.uk/big/eng/LAN/Preston/history.html

6: ontleend aan: Geoffrey Timmins, Preston a pictorial history, Guildford 1992, pag. 34.

7: ontleend aan: John Clark Pratt, Vietnam Voices, perspectives on the war years, 1941-1982, New York 1984, passim.

8: ontleend aan: P. MacDonald, Giap, The Victor in Vietnam, New York 1993, pag. 82.

9: Michael Maclear, Vietnam 10.000 dagen oorlog, Alphen aan den Rijn 1982, pag. 279.

10: ontleend aan: Al Santoli, Everything we had, an oral history of the Vietnam war by thirty-three American soldiers who fought it, New York 1981, pag. 44-46.

11: Propaganda, Politieke tekeningen van Willem, Amsterdam 1979, pag. 64.

12: Lennaert Nijgh/Boudewijn de Groot, Welterusten mijnheer de president, 1965.

Einde